

ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ και ΠΑΙΔΕΙΑ

Θα μου επιτραπεί να δηλώσω αμέσως πως η μακρόχρονη θητεία μου στην εκπαίδευση, η πείρα της ζωής και η αναστροφή μου με τον κόσμο του πνεύματος και με την ιστορία με έχουν πείσει πως η παιδεία, όχι μονάχα στη σχολική της φάση και έκταση, αλλά στη συνολική της σκόπευση, πάσχει από μια βασική και επικίνδυνη διαστροφή, που οφείλεται στην υπερτροφική ανάπτυξη των νοητικών και γνωστικών δυνάμεων της ανθρώπινης προσωπικότητας.

Από τη νηπιακή ηλικία ως την ώριμη εφηβική ή τη νεανική περίοδο, ο νέος άνθρωπος μαθαίνει αναρίθμητα πράγματα. Και οι νεότερες παιδαγωγικές προσπάθειες τείνουν, όσο ξέρω, στο πώς θα αποκτήσει όλες αυτές τις γνώσεις πιο άκοπα και πιο γρήγορα. Η νοητική μας παιδεία συγκέντρωσε την προσοχή της σ' αυτή την πλευρά της ανθρώπινης ύπαρξης αντλώντας και από την παράδοση όσα στοιχεία συντελούν στο σκοπό της. Το τελικό αποτέλεσμα αυτής της μακρόχρονης, δαπανηρής και εξαντλητικής προσπάθειας είναι στην καλύτερη περίπτωση η δημιουργία ανθρώπων ικανών να «πετύχουν» στη ζωή, αλλά «άμουσων», όπως θα τους ονόμαζαν οι αρχαίοι Έλληνες.

Ειδικότερα η ελληνική παιδεία, τονίζοντας μάλιστα τον «ελληνοχριστιανικό» χαρακτήρα της, αγνόησε σκόπιμα ή στάθηκε ανίκανη να συλλάβει τα βαθύτερα και ουσιαστικότερα στοιχεία του ελληνικού πολιτισμού και της κλασσικής ελληνικής παιδείας. Σ' αυτήν εκείνο που έχει πρωταρχική σημασία είναι η συνολική αγωγή του ανθρώπου, αυτό θα πει η σύγχρονη και αρμονισμένη άσκηση των φυσικών και πνευματικών του (όχι νοητικών) δυνάμεων, χωρίς καμιά άμεση χρησιμοθηρική επιδίωξη. **Με άλλα λόγια** ο στόχος της αρχαίας ελληνικής, ειδικότερα της αθηναϊκής παιδείας, ήταν η δημιουργία ελεύθερων και υπεύθυνων πολιτών, ικανών στο κορμί, στον νου και στην ψυχή για να στοχάζονται ορθά, να βουλεύονται υπεύθυνα και να ενεργούν αποφασιστικά.

Μια τέτοια συνολική αγωγή που γυμνάζει το κορμί του νέου και την ψυχή του, που του μαθαίνει τις απαραίτητες γνώσεις, αλλά προπάντων ασκεί τις ψυχικές του δυνάμεις και καλλιεργεί την ευαισθησία του, είναι ίσως ένα ιδανικό ανέφικτο για τον δικό μας κόσμο. Ωστόσο δεν παύει να είναι ένα ιδανικό αξιοθαύμαστο. Αν η παιδεία σημαίνει ελευθερία και αν ελευθερία και παιδεία αποτελούν αυτοσκοπούς και όχι μέσα ή μεταπρατικές αξίες για εξαργύρωση· αν η ομορφιά τελειώνεται μέσα στο ρυθμό και αν ο ρυθμός του ανθρώπου και του κόσμου όλου μπορεί να εκφραστεί σε μια κορυφαία στιγμή της ανθρώπινης ζωής· αν η ώρα αυτή του ανθρώπου δεν είναι άλλη από εκείνη που το ανθρώπινο κορμί και η ανθρώπινη ψυχή ανθοφορούν για να καρπίσουν αργότερα και μυστικά, τότε αυτά όλα μπορούν να βρίσκονται μονάχα μέσα στον νέο άνθρωπο, τότε που έχει πια γεμίσει την εφηβεία και προτού ακόμα φτάσει να γίνει ώριμος άντρας ή γυναίκα. Τότε που είναι στην ώρα του, αυτό που οι Έλληνες ονόμαζαν «ωραίος ή καλός». Αυτήν την ώρα θα δείξει την ανθρώπινη δύναμη και ομορφιά και θα συναγωνιστεί για τη νίκη με τους όμοιούς του. Και μια τέτοια νίκη που του δίνει το στεφάνι και μαζί μ' αυτό το θαυμασμό των συνανθρώπων του δεν έχει ανάγκη από τίποτε άλλο.

Όποιος δεν νιώθει ρίγος φέρνοντας στο νου του τον Διαγόρα πάνω στους ώμους των γιων του μέσα στις ιαχές των πανελλήνιων: *Κάτθανε Διαγόρα, οὐκ ἔς Ὀλυμπον ἀναβήσει*, μπορεί να ζησει μακάρια και μυαλωμένα και να καζαντίσει τα αγαθά του κόσμου, όμως θα περάσει από τον κόσμο αυτόν χωρίς να δοκιμάσει το ένα αγαθό, αυτό που λέμε ομορφιά ή έκσταση ή πλήρωση.

Μανόλης Ανδρόνικος (κείμενο ελαφρά διασκευασμένο)

Ε Ρ Ω Τ Η Σ Ε Ι Σ

- A.** Να γράψετε στο τετράδιό σας την περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε (100-120 λέξεις). **Μονάδες 25**
- B. 1.** Να αναπτύξετε σε 70-80 λέξεις το περιεχόμενο του ακόλουθου αποσπάσματος: «Η ελληνική παιδεία αγνόησε σκόπιμα ή στάθηκε ανίκανη να συλλάβει τα βαθύτερα και ουσιαστικότερα στοιχεία του ελληνικού πολιτισμού και της κλασσικής ελληνικής παιδείας». **Μονάδες 12**
- 2.** Το δοθέν κείμενο αποτελεί αποδεικτικό δοκίμιο. Να εντοπίσετε τρία χαρακτηριστικά που αποδεικνύουν την ένταξή του σ' αυτό το γραμματειακό είδος. **Μονάδες 6**
- 3.** Να βρείτε τη δομή και τον τρόπο ανάπτυξης της δεύτερης παραγράφου του κειμένου. **Μονάδες 6**
- 4.** Να χαρακτηρίσετε τις νοηματικές σχέσεις που εκφράζει η χρήση καθεμιάς από τις παρακάτω διαρθρωτικές λέξεις της τρίτης παραγράφου του κειμένου: μάλιστα, ή, με άλλα λόγια, ειδικότερα. **Μονάδες 4**
- 5. α)** Να γράψετε από ένα συνώνυμο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις: συνολική, τείνουν, άκοπα, συντελούν, τονίζοντας. **Μονάδες 5**
- β)** Δημιουργία, πρωταρχική: να σχηματίσετε τέσσερις νέες σύνθετες λέξεις χρησιμοποιώντας για καθεμιά από ένα (διαφορετικό κάθε φορά) συνθετικό των παραπάνω λέξεων. **Μονάδες 2**
- Γ.** Σε ένα αθλητικό περιοδικό καλείστε να γράψετε ένα δοκίμιο (500-600 λέξεις) στο οποίο θα παρουσιάζετε την αξία του αθλητισμού για τους νέους στην εποχή μας και θα προτείνετε συγκεκριμένους τρόπους μέσα από τους οποίους θα επιτευχθεί η καλλιέργεια υγιούς αθλητικού πνεύματος, κάνοντας ιδιαίτερη αναφορά στο χώρο του σχολείου. **Μονάδες 40**

Α Π Α Ν Τ Η Σ Ε Ι Σ

- A.** Στο κείμενό του ο Μ. Ανδρόνικος αναφέρεται στην αδυναμία της ελληνικής παιδείας να παρέχει ολοκληρωμένη αγωγή. Αρχικά, βασίζόμενος στην εκπαιδευτική του εμπειρία, υποστηρίζει πως η παιδεία, έχοντας ελλιπή προσανατολισμό, δίνει κατά κύριο λόγο έμφαση στον τομέα της μετάδοσης γνώσεων. Επιτυγχάνει, έτσι, την απόκτηση γνωστικών εφοδίων, παραμερίζοντας ωστόσο έναν εξίσου ουσιαστικό τομέα, αυτόν της ψυχικής και σωματικής παιδείας των νέων. Η πολύπλευρη παιδεία με στοιχεία από την αρχαία κλασσική καλλιέργει, σύμφωνα με το συγγραφέα, στους νέους την ωριμότητα, την αυτονομία και τον ορθολογισμό. Αποτελεί το μέσο για την ηθική και σωματική τους ολοκλήρωση, που θα τους εμψυχήσει και το αγωνιστικό πνεύμα. Τέλος, εκτιμά ότι μέσω αυτής οι νέοι θα επιθυμούν τη συμμετοχή σε αθλητικά δρώμενα και τη νίκη, ώστε να βιώσουν το ύψιστο αθλητικό ιδέωδες.
- B 1.** Οι παιδαγωγικές μέθοδοι που υιοθετήθηκαν στην ελληνική παιδεία στόχευσαν κυρίως στη γνωστική εκπαίδευση των νέων, που κατέληξε σε στεία μετάδοση γνώσεων. Ωστόσο, η ορθά νοούμενη παιδεία βασίζεται στο αρχαίο δίπτυχο «σώμα και ψυχή», δηλαδή στην ψυχική - πνευματική καλλιέργεια των νέων, άρρηκτα συνυφασμένη με τη σωματική - αθλητική τους εκπαίδευση. Γίνεται, λοιπόν, σαφές ότι οι φορείς της σύγχρονης παιδείας – αλλά και εκπαίδευσης -ολιγόρησαν στο θέμα της

καλλιέργειας πολυδιάστατων προσωπικοτήτων, με εμφανείς επιπτώσεις τόσο σε ατομικό όσο και σε κοινωνικό επίπεδο (π.χ. απουσία κριτικής σκέψης, εκδήλωση αντικοινωνικών συμπεριφορών κ.λπ.).

2. Το κείμενο αποτελεί αποδεικτικό δοκίμιο, καθώς μέσα από αυτό ο Μ. Ανδρόνικος επιδιώκει να αποδείξει μια θέση (ότι η σύγχρονη παιδεία δεν πραγματώνει καθολικά τους στόχους της, καθώς καλλιεργεί τους νέους σε επίπεδο νοητικό μόνο, αμελώντας την ψυχική και σωματική παιδεία τους). Επίσης, εκτίθενται σ' αυτό οι προσωπικές απόψεις του συγγραφέα (χρήση α' προσώπου, κατάθεση προσωπικών εμπειριών) που ωστόσο ανάγονται στο μόνιμο και το γενικό, καθώς ο ίδιος προχωρεί σε γενικές θεωρήσεις.

Συγκεκριμένα, στο δοθέν κείμενο εντοπίζονται τα εξής χαρακτηριστικά που προσιδιάζουν στο αποδεικτικό δοκίμιο:

- α) Ο δοκιμιογράφος προσεγγίζει ένα θέμα που τον ενδιαφέρει, εκθέτει, διασαφηνίζει και υποστηρίζει τις ιδέες του και έχει ως στόχο να πείσει τον αναγνώστη. Αυτό το επιτυγχάνει με τη χρήση επιχειρημάτων (π.χ. τέταρτη παράγραφος: «Αν η παιδεία... άντρας ή γυναίκα»).
- β) Υπάρχει λογική διάταξη και σαφής δόμηση των ιδεών του συγγραφέα (πρόλογος/εισαγωγή, όπου εκθέτει την προβληματική του: «Θα μου επιτραπεί... ανθρώπινης προσωπικότητας», κύριο μέρος – ανάπτυξη: «Από τη νηπιακή ηλικία... ανάγκη από τίποτε άλλο», επίλογος, όπου παρουσιάζει συμπυκνωμένα τα νοήματα του κυρίου μέρους: «Όποιος δεν νιώθει ρίγος... να κλείσει τον στίχο του»).
- γ) Κυριαρχεί η αναφορική/λογική χρήση της γλώσσας (π.χ. «Από τη νηπιακή ηλικία... μαθαίνει αναρίθμητα πράγματα»).
3. Η δομή της δεύτερης παραγράφου έχει ως εξής:
Θεματική περίοδος: «Από τη νηπιακή ηλικία... αναρίθμητα πράγματα».
Λεπτομέρειες-σχόλια: «Και οι νεότερες παιδαγωγικές προσπάθειες... οι αρχαίοι Έλληνες».
Πρόταση-κατακλείδα: δεν υπάρχει.
Η παράγραφος έχει ως τρόπο ανάπτυξης το αίτιο – αποτέλεσμα (αίτιο: «οι νεότερες παιδαγωγικές προσπάθειες... συντελούν στο σκοπό της», αποτέλεσμα: «Το τελικό αποτέλεσμα... αρχαίοι Έλληνες»), καθώς εκτίθενται οι λόγοι που οδήγησαν στη μονόπλευρη παιδεία των νέων («άσκοπα, γρήγορα, νοητική παιδεία») και οι επιπτώσεις/αποτελέσματά της («ικανοί άνθρωποι να πετύχουν, αλλά «άμουσοι»).
4. μάλιστα: = δηλώνει έμφαση
ή: = δηλώνει διάζευξη
με άλλα λόγια: = δηλώνει επεξήγηση, διασαφήνιση
ειδικότερα: = δηλώνει επιμερισμό
5. α) συνολική = ολόκληρη
τείνουν = ρέπουν
άσκοπα = ξεκούραστα, εύκολα
συντελούν = συμβάλλουν
τονίζοντας = εξαίροντας, αναδεικνύοντας
- β) Δημοκρατία, ραδιουργία (από το «δημιουργία»)
Πρωτογενής, αρχομανία (από το «πρωταρχική»).

- Γ. Νέοι και αθλητικό ιδεώδες
Η διάθεση του ανθρώπου να αγωνιστεί και να συναγωνιστεί είναι φυσική και πανάρχαια, εφόσον εκφράστηκε καθαρά μέσα από τους αθλητικούς αγώνες κατά την ελληνική αρχαιότητα και ιδιαίτερα τους Ολυμπιακούς. Μέσα από αυτούς εκφράστηκαν οι αξίες του ελληνικού πολιτισμού που αποτέλεσαν τη βάση για την υγιή αγωγή των εφήβων και την προετοιμασία τους για την κοινωνική ζωή. Αξίες και αγαθά που έχουμε ανάγκη και στην εποχή μας –εποχή συμφερόντων– που επιβάλλει την υιοθέτηση τρόπων και συμπεριφορών που απορρέουν από το γνήσιο αθλητικό πνεύμα.

Ειδικότερα η αξία του αθλητισμού σήμερα έγκειται στο γεγονός ότι:

- Συντελεί στην αρμονική ανάπτυξη σώματος και πνεύματος προσφέροντας υγεία και ευεξία. Λειτουργεί έτσι ως αντίβαρο στα φαινόμενα κοινωνικής παθογένειας (ναρκωτικά, κάπνισμα) που ταλανίζουν τους νέους.
- Αναπτύσσει τις πνευματικές δυνάμεις (κρίση, οξυδέρκεια), θέτοντας τις βάσεις για την κατάκτηση της αυτογνωσίας που αποτελεί επιτακτική ανάγκη σε μια εποχή εφησυχασμού και πνευματικής μονομέρειας
- Συμβάλλει στη διασφάλιση της ψυχικής ισορροπίας αφού αποφορτίζει το νέο από την ένταση και το άγχος. Έτσι συνιστά μια μορφή ουσιαστικής ψυχαγωγίας στον ελεύθερο χρόνο του.
- Εθίζει τους νέους στον έντιμο αγώνα και τους μυεί στην πειθαρχία, στη λιτότητα, στο μέτρο καθώς και στον σεβασμό απέναντι στους άλλους. Συμβάλλει έτσι στη διάπλαση ηθικών και ενάρετων χαρακτήρων σε μια εποχή ωφελιμισμού και χρησιμοθηρίας.
- Προωθεί την άμιλλα, τη συνεργασία, διδάσκοντας στο άτομο να υπηρετεί την ομάδα και όχι το «εγώ». Αλλά και στα ατομικά αθλήματα ο νέος μυείται στο συναγωνισμό, που είναι επιτακτική ανάγκη για το σύγχρονο νέο που ζει σε μια εποχή ανωνυμίας και αποξένωσης.
- Οι αθλητικοί αγώνες ενισχύουν το κοινωνικό φρόνημα ενώ σε επίπεδο εθνικών ομάδων ο νέος μαθαίνει να σέβεται την πατρίδα, το έθνος. Επιπλέον αφυπνίζεται το πατριωτικό του αίσθημα σε μια εποχή που ξένα κράτη απειλούν τον ελληνισμό.
- Ο υγιής αθλητισμός συμβάλλει στην επικοινωνία των ατόμων και λαών με διαφορετική κουλτούρα –οι νέοι απαλλάσσονται από κάθε είδους ρατσισμό και διακρίσεις– διασφαλίζοντας κλίμα ειρήνης σε μια παγκοσμιοποιημένη κοινότητα.

Έχοντας, λοιπόν, υπόψη τα παραπάνω καθώς και το γεγονός ότι δεν μπορούμε να αγνοήσουμε σήμερα τα φαινόμενα εκφυλισμού που λαμβάνουν χώρα (εμπορευματοποίηση, οπαδοποίηση φιλάθλων, ντοπίασμα αθλητών) κρίνεται αναγκαία με κάθε τρόπο η επικράτηση υγιούς αθλητικού πνεύματος μέσω των παρακάτω φορέων:

- Οικογένεια: Οφείλει να προβάλλει υγιή πρότυπα. Μάλιστα πρέπει να αποτελούν οι ίδιοι οι γονείς προσωπικό παράδειγμα μέσω της άθλησης. Επιπλέον είναι ανάγκη να αξιοποιεί τις κλίσεις και τα ενδιαφέροντα των παιδιών για συγκεκριμένα αθλήματα.
- ΜΜΕ: Οφείλουν να προβάλλουν και να επιδοκιμάζουν ενέργειες αθλητών που διακρίνονται για το ήθος τους. Παράλληλα με εκπαιδευτικά προγράμματα να ενισχύουν την αθλητική παιδεία της νεολαίας. Πρωταρχικής σημασίας είναι το χρέος τους να μη δραματοποιούν ούτε να τονίζουν πράξεις βίας που ενισχύουν το φανατισμό.
- Οι αθλητές και οι αθλητικοί παράγοντες θα έπρεπε να αποτελούν υγιή πρότυπα για τη νεολαία αποβάλλοντας το στυγνό επαγγελματισμό. Απαραίτητη είναι και η συμβολή των συνδικαλιστικών οργάνων που θα τιμωρούν παραδειγματικά κάθε αντιαθλητική ενέργεια.
- Η πολιτεία θα μπορούσε να συνδράμει στην ενίσχυση και εδραίωση του αθλητισμού με την ανάπτυξη εγκαταστάσεων και την υποστήριξη αθλητικών εκδηλώσεων καθώς και τη θέσπιση αυστηρών κανόνων και ποινών για όποιους προσβάλλουν τις αξίες που αντιπροσωπεύει ο αθλητισμός.

Κυρίως όμως το σχολείο μπορεί να διαμορφώσει υγιές αθλητικό πνεύμα στους νέους με:

- Μια παιδεία ανθρωπιστική που δεν θα αποκλείει χρησιμοθηρικά αποκλειστικά και μόνο στη γνώση αλλά θα μυεί σε αξίες, ιδεώδη που δίδαξαν οι Αρχαίοι Έλληνες μέσω του αθλητισμού.
- Την προβολή θετικών προτύπων αθλητών, μέσω επιβράβευσής τους ή με δημόσιες ανακοινώσεις του ήθους τους, με σκοπό τη μίμηση αυτών από την πλευρά των νέων.
- Την καλλιέργεια φίλαθλου πνεύματος μέσα από τη διενέργεια περισσότερων αθλητικών εκδηλώσεων και τη δημιουργία καλύτερων υποδομών και σύγχρονων αθλητικών εγκαταστάσεων στα σχολεία.
- Τη μέριμνα ώστε να γίνει ουσιαστικό, και να μη θεωρείται «πάρεργο», το μάθημα της γυμναστικής, παρέχοντας στους νέους ουσιαστικά κίνητρα για να ασχοληθούν με τον αθλητισμό.
- Την παροχή στους μαθητές με σοβαρές αθλητικές επιδόσεις, προνομίων τόσο στο επίπεδο της σχολικής βαθμολογίας όσο και στον εξωσχολικό χώρο καθώς και κινήτρων με πραγματικές ευκαιρίες για ανάδειξη και προβολή.

«*Νοῦς ὑγίης ἐν σώματι υγιεῖ*»: Με αυτή τη ρήση οι αρχαίοι Έλληνες προσδιόριζαν την πραγματική σωματική και πνευματική δύναμη που παρέχει ο αθλητισμός. Αν οι παραπάνω προτάσεις γίνουν πράξεις τότε μόνο οι νέοι μας θα μπορούν να υπερηφανεύονται για το αθλητικό ιδεώδες, εδώ στη χώρα που γεννήθηκε η ολυμπιακή ιδέα.

Επιμέλεια

Μακρυγιαννάκη Κατερίνα • Χρονάκη Κατερίνα • Κόρκακα Σάνδη